

לשמואל, תלמידי רב שלחו לשמואל: **ילמדנו רבינו, שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו, מהו? האם אפשר לחזור מהקנין, וכאן עשו גם קנין, גם כתבו אותו בשטר, וגם מסרו את השטר?**

שלח להו: **אין אחר קנין כלום.** השיב להם שאי אפשר לבטל את הקנין. וגם לשמואל שסובר שמתנת שכיב מרע עם קנין חוששין שמא רוצה להקנות בקנין אחר מיתה, בכל זאת, כאן, כיון שבנוסף לקנין היתה כתיבה ומסירה, ודאי דעתו היא לתת למתנה כח של מתנת בריא, שלא יוכל לחזור.

קנג-א **סבור מיניה, תלמידי רב סברו, הני מולי לאחר, שלא יכול לחזור ולהקנות לאחר. אבל לעצמו, לא.** אם עמד מחוליו, יכול לחזור בו, כיון שכל הקנין היה מחמת מיתה.

אמר להו רב הסדא: כי אתא רב הונא מכופרי, פירשה. רב הונא ביאר את תשובת שמואל, שלא חוזר בין לעצמו בין לאחרים.

ולסיכום: שמואל אמר ד' דינים במתנת שכיב מרע

- א. מתנת שכיב מרע עם קנין — לא קנה.
- ב. אם כתב יפוי כח, קונה. אבל אם עמד, חוזר.
- ג. אם כתב וזיכה לראשון — יכול לחזור ולתת לאחר.
- ד. אם כתב וזיכה והקנה — הראשון קנה, ואינו חוזר.

ההוא דקני מיניה. שכיב מרע שכתב וזיכה לחבירו, וגם קנו ממנו. ועתה רצה לחזור בו. **אתא לקמיה דרב הונא. אמר לו רב הונא: מאי אעביד לך, מה יכול אני לעשות למענך, דלא אקנית כדמקנו אינשי.** לא הקנית במתנת שכיב מרע בדרך שרגילים להקנות בה, שאז היה אפשר לך לחזור. אבל אתה נתת בצורה שונה ממתנת שכיב מרע, כיון שהיתה כאן כתיבה, מסירה, וגם קנין.

החיא מתנתא, מתנת שכיב מרע, (85) דהוה כתיב בה "בחיים ובמות". ונחלקו רב ושמואל האיך לפרש את כוונתו —

רב אמר, הרי היא כמתנת שכיב מרע. ואם עמד, חוזר. כיון שהדגיש "ובמות", וכוונתו היא שיקנה לאחר מיתה.

ושמואל אמר, הרי היא כמתנת בריא, ואם עמד אינו חוזר. כיון שהדגיש "בחיים", וכוונתו לומר, שהמתנה תקנה מחיים, כמתנת בריא.

ומסבירה הגמרא את מחלוקתם, על אף שגם חיים וגם מוות נכתבו בשטר המתנה.

רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע, כי מדכתיב בה "במות", אחר מיתה קאמר ליה. כוונתו שתחול לאחר מיתה. והאי דכתיב "בחיים" ומה שכתב גם "בחיים", סימן בעלמא דחיי, כוונתו לסימן בלבד, שהוא מקוה שינצל מחוליו זה, ויחיה.

ושמואל אמר, הרי היא כמתנת בריא. כי

קנין, שהרי הוי כמתנת בריא. אך הרשב"ם מעמיד במתנה במקצת עם קנין ולכאורה, אין

85. בפשטות מדובר במתנת שכיב מרע בכולה ועשה קנין, שאם לא כן, לשמואל לא יקנה בלי

ובמות".

שדריה לקמיה דרב ירמיה בר אבא לשום טמיא. רב נחמן שלח אותו לרב ירמיה בר אבא, שלא היה בנהרדעא אלא בטמיא.

אמר, נימק רב נחמן מדוע הוא לא ענה לו, אלא שלחו לרב ירמיה בר אבא שהיה מחוץ לנהרדעא, בטמיא, כי הכא, אתרא דשמואל, כאן בנהרדעא, זה מקומו של שמואל, ואם כן, היכי נעביד כוותיא דרב? לא ראוי במקום הזה לפסוק כרב.

ההוא דאתאי לקמיה דרבא, מעשה באשה שבאה לפני רבא והיה כתוב בשטרה מחיים ובמות ורצתה לחזור בה.

עבר לה רבא כשמעתיה רבא פסק לה כשיטתו שזה מתנת בריא ואי אפשר לחזור

הוי קא טרדה ליה, היא הטרידה אותו שלא פסק לה דין אמת.

אמר ליה רבא לרב פפא בריה דרב חנן, כפרייה, שהיה הסופר שלו: זיל, לך וכתוב לה שהדין עמה, שיכולה לחזור, וכתוב בה ותוסיף, שוכר עליהן או מטען. שזה היה סימן שכולם ידעו שהשטר אינו נכון, אלא רק לדחות אותה.

והיא הרגישה בדבר. אמרה, קללה אותו: ליטבע ארביה, ספינתו תטבע, והוסיפה ואמרה: אטעויי קמטעית לי, האם אתה חושב להטעות אותי!?

מדכתיב בה "בחיים", כוונתו, מחיים קאמר, שיקנה כבר בחייו. והאי דכתב "ובמות", ומה שהזכיר גם את מותו, כמאן דאמר מעתה ועד עולם. כוונתו שהמתנה תתחיל בחייו, ותהיה לעולם גם לאחר מותו.

אמרי נהרדעא: והלכתא — כוותיה דרב. שהוי כמתנת שכיב מרע, ויכול לחזור.

אמר רבא, הוסיף רבא ואמר: ואי כתיב בה "מחיים ובמות", קנה. ולא יכול לחזור, כיון שהוי כמתנת בריא שהקנה בחייו.

והניחה הגמרא שאין הבדל בין "מחיים" לבין "בחיים".

ולכן אמר אמימר: לית הלכתא כוותיא דרבא! כיון שפסקנו כרב, שהוי כמתנת שכיב מרע.

אמר ליה רב אשי לאמימר: פשיטא! הרי דבר פשוט הוא שאין הלכה כרבא, דהא אמרי נהרדעא הלכתא כוותיא דרב?!

מתרצת הגמרא: מהו דתימא, היינו אומרים שכאשר כתב "מחיים", מודה רב שיקנה מחיים, במתנת בריא, לפי שכאן כוונתו היא שיתחיל הקנין מחיים וימשך לאחר מיתה לעולם, ואין זה דומה ל"בחיים ובמות" שהיא מתנת שכיב מרע. קמשמע לן אמימר, שאין הבדל בלשונות, ולפי רב תמיד זה מתנת שכיב מרע, וכך היא ההלכה.

מעשה בההוא שכיב מרע דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא, והוה כתיב בשטרו "בחיים

מתנת שכיב מרע. וצריך להוסיף שכתוב יפוי כח אחרת לשמואל לא קנה שמא רוצה שיקנה לאחר מיתה.

לזה דין של מתנת שכיב מרע שהרי לא נתן את כל נכסיו. הב"ח סי' רנ"א מבאר כיון שאמר ובמות אם כן הוי מצוה מחמת מיתה. ולכן הוי

א. חוקה דמעיקרא, שלומדים אותה מבית המנוגע, שאם הכהן רואה שיש נגע בשעור שצריך לטמא את הבית, יכול הוא לטמאותו אף על פי שהוא מטמא את הבית רק לאחר שיצא החותה מהבית, ואין לו לחשוש אולי התקטן הנגע לאחר שיצא מהבית, ומכאן ראייה שמעמידים את הנגע בחוקה דמעיקרא, ואנו דנים שהמציאות לא השתנתה משהיתה קודם לכן, אלא היא נשארה כפי שהיתה בהתחלה.

ב. חוקה דהשתא, אם יש ספק אם הוא היה בזמן כתיבת השטר שכיב מרע או בריא, ועכשיו הוא בריא, אנו מחזיקים שהמצב של היום היה גם למפרע, וכל הזמן הוא היה בריא.

גמרא:

החוא מתנתא, שטר מתנת שכיב מרע, דהוה כתב בה, שהיה כתוב בו: **כד הוה קציר ורמי בערסיה**. שנתן את המתנה כשהיה חולה ושוכב במטה, **ולא כתב בה ולא הוסיפו לכתוב את הנוסח הרגיל בשטר שכיב מרע, "ומגו מרעיא, מתוך החולי, אפטר לבית עולמיה"**, נפטר לבית עולמו.

וכדי לבטל את קללתה, **אמשינהו למניה דרבא במיא**, שמו את בגדיו במים, כדי שהקללה תתקיים בזה. **ואפילו הכי**, בכל זאת, **לא איפרך מטיבעא**, לא ניצול מטביעה.⁽⁸⁶⁾

מתניתין:

מתנה שלא כתב בה שכיב מרע, לא כתבו בה לשון של מתנת שכיב מרע, וכן לא כתבו לשון של מתנת בריא.⁽⁸⁷⁾

הוא הנותן **אומר, שכיב מרע הייתי בשעת הנתינה**, ולכן יכול אני לחזור מהמתנה, **והן**, מקבלי המתנה **אומרים, בריא היית**, ואינן יכול לחזור.

צריך הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה, וכל זמן שלא מביא ראיה הנכסים בחזקת המקבל, **דברי רבי מאיר**.

וחכמים אומרים, חולקים עליו, וסוברים: **המוציא מחבירו עליו הראיה**, וכיון שהנותן הוא המוחזק, יכול הוא לחזור בו, כל זמן שאין ראיה שהיה אז בריא⁽⁸⁸⁾.

הקדמה:

יש שני סוגי חזקות:

מחמת מיתה שאז אף רב מודה שנותן מחמת מיתה ויכול לחזור או שזה גופא הספק אם היה כבריא עם קנין או שהיה שכיב מרע ונתן בלי קנין.

88. בקוב"ש הקשה מדוע שלא נוכיח שהיה שכיב מרע בשעת הקנין כי מסתמא אדם בריא לא נותן את כל נכסיו. הקצוה"ח בסי' ר"נ סק"א

86. כתב הנמוקי יוסף שמעינן מכאן שהוא נענש כיון שלא פסק לה כראוי, משמע שאין הלכה כמותו.

87. לכאורה במשנה מדובר שהיה קנין דאל"כ על הצד שנתן כשהיה בריא איך קנו בלי קנין ולכאורה לפי רב מתנת שכיב מרע עם קנין לא יכול לחזור ותירץ הריטב"א שמירי שמצוה